

SZEPESI ATTILA VERSEI

Márton Áron utolsó fényképe

Csak ennyi. Egy kis öregember
gubbaszt az őszutói ködben.
Kalapját a szemébe húzva
néz a kanyargó, messzi útra.

Mögötte hegyek holdas íve,
körötte csupa oldott kéve.
Szemében virrasztó szívárvány.
Fekete köpönyeg a vállán.

Nincs egyszerűbb, mint így leülni,
az őszi levelekkel hullni,
rekedt szavak nélkül beszélni,
kövek némaságát tanulni.

Kis öregember néz a tájba,
a közelítő éjszakába.
Fekete köpönyeg a vállán.
Fény jár előtte, köd utána.

Üveggyűjtők

rökaképű vén koldusok
dödögök és toprongyosok
járják a várost alkonyig
mire a szatyor megelik
bakancsukban nincs pertli sem
nevük nem tudja senki sem
szemük lőrétől mámoros
a sorsuk nem oszt nem szoroz

szatyrukban koccanó üveg
hajukban szalma és törek
ez tántorog az dudorász
lábukon nyúlós kulimász

az ingük rojtos apacs-ing
bokorban hálnak hajnalig
a kelő napra nincs szavuk
pillantásuk rég megfagyott

A nyugalmazott (26.)

PODMANICZKY SZILÁRD

Most már úgy hajtott a kíváncsiság, mint a ricinusolaj, hogy kezdje el a pap. Most már azt se bántam volna, ha hazudik vagy mindössze félig mond igazat. „Na, mi lesz, elkezdted végre?” – kérdeztem és legalább fél méterre eltoltam magamtól a poharat, hogy lássa, ha jó a látása, égek a vágytól, hogy beavasson lelkének azon zugaiba, melyek oly üresen konganak, akár egy nagy, üregek kavics.

Az asztal lapja fölött könyökölve fogta az üres poharat és egészen messzire nézett, át a falon, bele az éjszakába, ebbe a setét masszába, ami épp úgy rejtegethet kígyót-békát, mint tündért, vagy lesóványodott malacokat.

„Teljesen röviden elmesélhetem – mondta a pap – kár lenne bő lére eresztene, úgy sem változtat semmin, ha felállítom a diagnózist. Pontosan nem is tudnám megmondani, hogy hol, hogyan, mikor, miért és minek kezdődött el, csak éreztem, hogy amit mondok az embereknek, már csak olyan „mondjak valamit” módon jön belőlem. Beszéltem én hitről, szeretetről, alázatról meg amiről kell, de közben egészen máshol járt az eszem.” „A nőkn?” – vágtam közbe ezt a kérdést. „Nem mindig – folytatta a pap – de nem tagadom, néha a nők is megfordultak a fejemben, viszont már nem a lelkük, csak a testük érdekelt, de voltaképp az se nagyon. Aztán meg azt kezdtem egyre tisztábban látni, vagyis érezni vagyis mit tudom én hogyan jutottam ehhez, hogy nagyon-nagyon rövid az élet, bár amikor megvagyunk, hát persze, hogy végtelennek tűnik, azt mondjuk, hogy vége lesz, de e mögött nincsen ott se a végesség, se a végtelen képe, csak bele a levőge, úgy mondjuk. Én meg egyszerűen éreztem ezt a parányi végességet, amivel nem valami történet vagy hirtelen felismerés töltött fel, hanem szép lassan elárasztott, belém költözött. Persze, elképzelhető, ha valami okos és sokat tapasztalt ember megvizsgálná az utóbbi éveimet, ki tudná mutatni, hogy hol és mit hibáztam el, melyik lépésem mit faragott le belőlem. Félek. Rettegek. Éjszaka beszélni kezdek csak azért, hogy tudjam, még megvagyok, még nem rohantak szét bennem a molekulák meg az atomok, mert ha megteszik – mert megteszik egyszer – akkor a semmi jön, az örök semmi, amit legalább annyira érzek, mint ezt a kölcson kapott véges életet. Éjszákak telnek úgy, hogy érzem, belül, bennem készülődik valami, és ez nem lehet más, minthogy útjára indult bennem a halál. És félek és rettegek, és nincsen már bennem se alázat, se kegyelem, csak félelem és rettegés. És tudom, eljött az ideje, hogy mindenért, amit csinállok, netán véghez viszek, azért egyszer meg kell fizetnem, és már nem tudok mit mondani, félek, hogy hazudok, bizonytalan és kusza az egész. Meg egy jó adag gyűlölet is van bennem, csak úgy, az okát nem tudom. Semminek se.” Itt megállt, töltött magának egy újabb pohárral. Láttam, hogy erőlködik, hogy megpróbálja folytatni, de csak a torkát köszörlötte meg, aztán a szemét üveges csillogás vonta be, egymás után sokszor lezárta a szemét, majd kinyitotta, hogy az összegyűlt könnyeket szétmaszatolja a szemgolyóján. Kicsit mintha szipogott volna is.

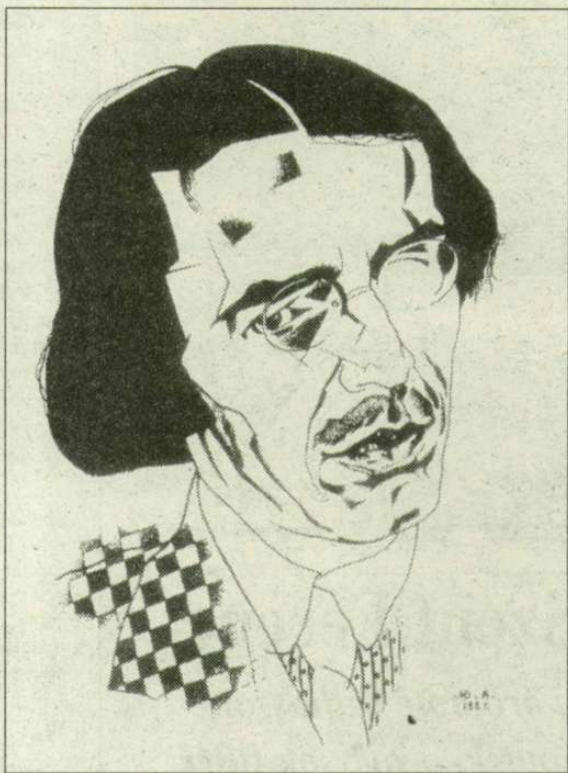
Tudtam, hogy ez lesz a vége. Talán nem kellett volna annyira erőltetnem, hogy öntse ki a lelkét, mert gondolhattam, abban fogunk tocsogni, előre-hátra, le-föl, unottan. „Hát jól benne vagy a slamasztikában – mondtam neki minden szánalom nélkül – ki vagy te rendesen bukva, a borral meg csak tovább hargeled magad.” Tudtam, hogy bunkó vagyok, de azzal is tisztában voltam, hogy ezúttal csak bunkó lehetek, ez az én szerepem az övéhez képest. Szerettem volna, ha föláll, jó nagyot belémrúg, aztán bocsánatot kér – mert ez már a gyógyulás picit reménysugarát indítaná útnak. De nem mozdult. Ekkor nem bírtam tovább és azt mondtam neki, hogy egészen nyugodtan rúgjon csak belém, vagy taposson a lábamra tiszta erőből, ha ez megkönnyebbülést okoz neki, vagy csavarja meg a fületem és szusszantson egyet, és megígértem, hogy nem adom vissza.

Portrévázlatok az orosz költészetből

1. Vlagyiszlav Hodaszevics

Vlagyiszlav Hodaszevics (1886–1939) egyike a XX. századi orosz líra elfelejtett, illetve a korábbi szovjet kultúrpolitika által feledésre ítélt nagyjainak. Ennek oka nemcsak az, hogy még az első nagy kiutasítási hullám előtt – 1922-ben – elhagyta hazáját (a kiutasítandók listáján ennek ellenére szerepelt a neve), hanem az is, hogy „lelkileg független” művészként a politikai emigráció számára sem vált igazán érdekessé. A vele egy időben feltűnt Gumiljovot (szerepelt előző sorozatomban) igazságtalan, szörnyű vége megtartotta a „külső” és „belső” olvasók emlékezetében, így művészi rehabilitációjára is előbb kerülhetett sor; Hodaszevics újrafelfedezése az orosz irodalmi életnek is adóssága még, bár összegyűjtött versei már megjelentek 1989-ben.

Hodaszevics – a nevéből kiderül – lengyel származású, de családja, bár könyvespolcán Miczkievicz mellett sorakoztak Puskin kötetei, már az ő születése idején orosz kultúrájú volt. A tehetséges fiú gimnazistaként robbant be az irodalmi életbe (mint emigrációbeli társa, Marina Cvetajeva), ugyanakkor később huszonévesen kiadott első két könyvét is megtagadta. A szimbolizmus diadala idején jelentkezett – már akkor klasszicistaként, s az orosz költészet klasszikus – gyerzsavini-puskini – hagyományait érezte magáénak mindvégig; legjelentősebb esszéi is Gyerzsavinról és Puskinról szólnak. (Aki a hatvanas években tanult oroszul, emlékszik talán arra a kis olvasmányra, amely az öreg udvari költő és kamaszként is villogóbb tehetségű „utódja” találkozását meséli el – mintha Kazinczy ölelné keblére a siheder Petőfit...) Hodaszevics lírájában igen korán megjelenik az a „hádészi hűvösség” (az antik alvilág hűvössége), amely egész életművét áthatja, s amely magas fokú virtuozitással társul még otthon, a forradalmat követő években megjelent kötetében.

Ezek a versei a szellem embe-
rének a háború és a forradalmak
végzetserű barbarizálódásával
való szembenállásáról vallanak
egy pártosságtól mentes, igaz
humanizmus nevében. Ha
Hodaszevics líráját összevetjük
Gorkij egykorú, korántsem
forradalomparti cikkeivel, nem
tartjuk rejtélyesnek a nagy
„proletárió” és a nagy „deka-
dens” húszas évekbeli, emigrá-
ciós barátságát.

A költő 1922-ben Berlinbe
távozott (legálisan, de a ki-
utasítást csak hónapokkal
megelőzve), majd 1925-től
Párizsban élt. Utolsó verses-
kötete több mint tíz évvel a
halála előtt, 1927-ben jelent
meg, ezután szinte már csak
cikket, esszéket írt. (Esszéiről
még a Nagy Szovjet Enciklo-
pédia is kénytelen volt említést
tenni.) Kései korszakának
versei meglepik a korábbi,
elvonat-filozofikus líráját ismer-
őket. Ezekben válik „szoci-
ális” költővé – lírai hősei a megalázottak és megszorítottak
lesznek, a nyilvános vécében onanizáló bolond és a háborús
rokkant, a sápadt csapóslány és a gazdagság árnyékában didergő
elesettek. De hát a bolsevik forradalom éppen ezeket akarta
felemelni! Nem, csak hivatkozott rájuk, s Hodaszevics nagyon
jól tudta ezt.

Mi vezetett az elhallgatásához? A kilátástalanság érzése, a
kielégíthetetlen honvágy? Annak belátása, hogy az élet minde-
nyütt borzalmas, a szép szavak sehoh se segítenek? Vagy az, hogy
utolsó alkotó korszakában a végső nyelvi pontosságig-
egyszerűséghez jutott, amit már csak a némaság követhet (mint
Pilinszknél és Otlíknál a magyar irodalomban)?

Ki tudja? Az életmű így is teljes. Én fordítói munkám eddigi
legfontosabb állomásának tartom, hogy valami keveset
visszaadhattam belőle.

BAKA ISTVÁN

VLAGYISZLAV HODASZEVICSEI VERSEI

Naplómból

Fülsértő minden földi hang,
S a fény is elviselhetetlen,
Akár a fog a megdagadt
Ínyből, kibújna már a lelkem.

Kibúvik – és mindjárt vadul
Ledobja nyűt burkát a sárba.
Ezerszemű – az éjbe hull,
De nem e szürke éjhomályba.

És engem itt hagy fekvé, mint
Bankárt, apacs-késtől lerogyva –
Sebem szorítva rángani
S üvöltöni világotokban.
1921.

Parafadugócska

Parafadugócska, véged!
Az erős jód lett a vesztéd!
Így emészt el a tested
Észrevétlenül a lélek.
1921.

A titokzatos Maya fátylát

A titokzatos Maya fátylát
Nem lebbentheti föl kezem,
De látom a csodák világát
Tükröződni a szemeden.

Felfoghatatlanul vegyülhet
ott utca s szerelmi varázs:
Lángnyelvei étheri tűznek
S egyszerűen – az olvadás.

Ott fénylő kozmosz jön világra
A pillák függőnye alatt.
Forog és kivírt, akár a
Bicikliküllők csillaga.

Ballada

Magamnál nem vagyok soha,
Téboly kerülget engemet,
Ha terhes asszonyával a
Félkarú a moziba megy.

Angyaltól kaptam lantomat,
A világ áttetsző nekem, –
Am ő szájátva jót mulat
Charlot-idétlenségeken.

Miért vonsozja éveit,
Ily nyomorult hogy is lehet
E békés, jámbor férfi, még
Inguja üresen fityeg?

Téboly kerülget engemet,
Ha terhes asszonyával a
Félkarú hazafele megy
A mozi után, éjszaka.

Korbácsolat előveszem,
Üvöltve megsuhogiatom,
S az angyalokat elverem,
S az angyalok a drótokon

Keresztül szállnak ég fele,
Mint Velence köveiről
Fölvert galambok serege
A kedvesem lába elől.

Ekkor, levéve kalapom,
Megállok a rokkant előtt,
Inguját lágyan megfogom,
S ily szókkal szólítom meg őt:

– Pardon, monsieur, ha a pokol
– Fogad be majdan engemet,
– Hol dölyfös lelkem meglakol,
– Míg ön nevével fenn lebeg

– A mennyekben, s szemléli, hogy
– Milyen siralmas itt, alatt,
– S hall sok csodás, szép dallamot,
– S hó-szárnyai sugárzanak,

– Akkor a hús magasból egy
– Tollat dobjon le énnekem:
– Mint hópehely, hadd ülne meg
– Lángok-perzselte mellem.

A félkarú előtem áll,
Egy csöppet elmosolyodott,
És már nevével messze jár,
Nem is emelve kalapot.
1925.

Baka István fordítása